

УДК 328.184 351 316.77

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.2.46>**Л. В. Сергієнко**

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

РОЗВИТОК ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Дослідження понять урбанізаційних процесів з позиції державного управління безпекою урбанізованих територій характеризує сучасні тенденції розвитку соціально-економічних, політико-правових, екологічних та інших складових суспільних відносин. В статті визначено напрямки дослідження поняття «урбанізація» в світовій та вітчизняній літературі: урбанізація як соціально-економічне явище, урбанізація як історичний процес, урбанізація як демографічний міграційний процес, урбанізація як процес становлення міста, урбанізація як штучний (не природний) процес, урбанізація як глобальний багатосторонній процес, урбанізація як збільшення значення міст та міського населення. Проаналізовано існуючі підходи до формування дефініції урбанізації. Розглянуті підходи до вивчення урбанізації вказують на її багатоаспектність та важливість з позиції дослідження суспільних відносин з одного боку та забезпечення їх безпеки та безпеки життєдіяльності людини з іншого. Сформовано комплексний підхід щодо трактування поняття «урбанізація». При розробці підходу враховувались властивості, наслідки, прояви урбанізації в різних видах суспільних відносин. Запропонований підхід дозволить охарактеризувати напрями забезпечення безпеки урбанізованих територій. запропоновано власний підхід до розуміння суміжних понять: субурбанізація, рурбанізація, джентрифікація, хибна урбанізація, деурбанізація, агломерація, мегаполіс, місто, конурбація. Визначено характеристики урбанізації як об'єкту дослідження в науках державного управління. Сформовано визначення поняття урбанізація: суспільне явище, яке проявляється в демографічних змінах, як в певній країні так і світі в цілому через зростання міського населення та збільшення ролі міст, що обумовлено мотивами, на які впливають сукупність економічних, соціальних, природних, політичних та інших факторів, в результаті чого відбуваються просторові трансформації та структурні зміни в середовищах суспільних відносин та життєдіяльності людини, що можуть становити загрозу безпеці або виступати засобами її забезпечення. Також сформовано визначення понять урбанізована територія, безпека урбанізованих територій та державна політика забезпечення безпеки урбанізованих територій.

Ключові слова: урбанізація, урбанізована територія, безпека, місто, державне управління.

Постановка проблеми. Урбанізація є процесом, що охопив увесь світ. Сьогодні дане поняття характеризує сучасні тенденції розвитку соціально-економічних, політико-правових, екологічних та інших складових суспільних відносин. Наукове дослідження проблем державної політики забезпечення безпеки урбанізованих територій вимагає уточнення змісту та розмежування окремих понять та категорій. Уточнення понятійно-категоріального апарату у сфері дослідження полягатиме у розмежуванні категорій з метою наступ-

ної ідентифікації складових політики та визначення проблем, що потребують державно-управлінського вирішення.

Урбанізація є складним соціальним явищем, що досліджується вченими різних галузей знань вже декілька десятиліть, що підтверджує бібліометричний аналіз наукових праць, які розміщені в міжнародній базі даних SCOPUS (перша праця датується 1946 р.). Відповідно вченими за понад 70 років представлено вагомий результати щодо дослідження даного явища та його змістовних характеристик. Зміст урбанізації може бути представле-

ний багатопрофільним значенням, що обумовлено міждисциплінарністю даного явища, яка знову ж таки представлена в результаті аналізу дисертаційних досліджень вітчизняних вчених та вивчення даного явища в працях вітчизняних та зарубіжних вчених, які публікувалися у виданнях, включених до міжнародної бази даних SCOPUS.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатоаспектність поняття «урбанізації» досліджено в працях Колтун В.С., Бабінець О.П. [9]. Дослідженню урбанізації як соціально-економічного явища присвячені праці А.Є. Буряченко [4]. Його праці присвячені впливу урбанізація на економічний розвиток. В свою чергу Т.Б. Заставецький [8] вказує, дійсно економічний розвиток пов'язаний з процесами урбанізації, але не можливо встановити, які саме економічні фактори впливають на процес урбанізації. J. Vernon Henderson [20] визначає урбанізацію як еволюційний процес, що полягає в переході від сільського господарства до промисловості. В наукових дослідженнях С. Tacoli, G. Mc Granahan, D. Satterthwaite [18] досліджується урбанізація як міграційний процес переселення із сільських до міських територій. Схожі висновки знаходимо в працях Г.Ю. Бакуліної [2]. Вчені І.В. Гукалова та Н.В. Омельченко дослідження урбанізації розглядають в контексті зростання ролі міст у житті суспільства, а також формування мережі зв'язків як наслідок процесів урбанізації [6]. В статті проаналізовано розвиток поняття урбанізації в контексті державного управління безпекою.

Метою статті є дослідження понятійного апарату державного управління безпекою урбанізованих територій.

Виклад основного матеріалу. Понятійно-категоріальний апарат в цілому, та однозначність трактування термінів зокрема, відіграють важливу роль в процесі наукового дослідження, адже це сприяє підвищенню якості результатів наукового пізнання. Це є важливим, з огляду на складність системи державного управління порівняно з іншими управлінськими системами. На думку, Ю. Сурміна [14] «термінологічний апарат дер-

жавного управління перебуває в процесі становлення», та як аргументує дослідник: «термінологічний апарат будь-якої сфери діяльності у своєму розвитку звичайно проходить три етапи: виникнення основних базових термінів; формування всього комплексу термінів і систематизації термінів у деякий цілісний і несуперечливий термінологічний ансамбль, тобто створення термінологічної системи. Через «молодість» державного управління як галузі наукових досліджень термінологічний розвиток, імовірно за все, перебуває на другому етапі. Ознакою цього є поява різного роду словників і енциклопедій, що з більшим або меншим ступенем адекватності представляють понятійний простір державного управління. Користь від них безумовна, оскільки відбувається не тільки введення понять у сферу уваги наукового співтовариства, але і їх уточнення і наступна інституціоналізація, перетворення в деяку норму, національний стандарт».

Вивчаючи наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених на предмет дефініції категорії «урбанізація» можна визначити наступні змістовні напрями:

– *урбанізація як соціально-економічне явище.* Вчений А.Є. Буряченко [4] вказує на необхідність дослідження урбанізації з позиції соціального, демографічного та фінансового підходів. Пропонує, розглянути урбанізацію у: вузькому значенні як збільшення міст і міського населення; широкому – як багатогранний соціально-економічний процес, що має неабиякий вплив на суспільні відносини При чому автор наголошує, що урбанізація має тісний зв'язок із макроекономічними показниками та є чинником економічного росту. Такий підхід є цілком логічним, проте варто встановити, що є першочерговим - економічне зростання, яке призводить до скупчення населення в місцях з попитом на робочу силу, чи все ж таки урбанізація через збільшення споживання визначає економічний розвиток. Вітчизняний дослідник Т.Б. Заставецький [8] вказує, що урбанізація являє собою статичне явище, що відповідає певному періоду економіки. Даний підхід є можливим, якщо характеризувати в загальному

економічний розвиток, але в той же час, встановити лише за економічними факторами процес урбанізації не можливо. Крім того, даний процес є постійним, але може характеризуватися більшим чи меншим рівнем активності, що залежить як від економічних, так і сукупності інших факторів, зокрема: природних, соціальних, політичних та інших. Аверкіна М.Ф. вказує, що «урбанізація як соціально-економічне явище характеризується значним зростанням міст, міського населення, поширення міського способу життя на все суспільство» [1]. Тобто автор в більшій мірі характеризує процесуальну сторону урбанізації, а саме становлення міста. Даний підхід є досить вузьким та не характеризує ні змісту, ні властивостей урбанізації. По-перше, урбанізація це комплексне явище, і в жодному випадку не може характеризувати лише становлені міста. По-друге, ряд міст утворилися історично (особливо міста, що мають давню історію) і даний процес був пов'язаний із сукупністю факторів природного, безпекового та політичного характеру. По-третє, місто це не лише певні особливості життя населення, це ще й сукупність функцій, які виконують міста для країни та світу.

– *урбанізація як історичний процес.* Вітчизняний вчений Т.Б. Заставецький [8] вказує на необхідність дослідження урбанізації як певного історичного процесу, який має еволюційний характер та проходить ряд стадій. Такий підхід є цілком логічним, вивчаючи дане явище істориками. Проте, вивчення урбанізації як явища, що еволюціонує має ряд дискусійних положень, зокрема, кожне суспільне явище залежить від сукупності факторів, які можуть призвести до його трансформації, такими факторами зокрема є: політичні, воєнні, природні, економічні та соціальні. Салій І.М. вказує, що «урбанізація – це історичний процес виникнення, збільшення кількості міст і концентрації у них людського та економічного потенціалу, що зумовлює підвищення їх значення у розвитку суспільства» [13]. Даний підхід до сутності урбанізації характеризує її з декількох важливих позицій: по-перше, процесний - збільшення міського населення у порівнянні з сільським;

по-друге, функціональний – збільшення ролі та значення міст в суспільному розвитку; по-третє, властивості – підвищення рівня економічного потенціалу міст. Кушніренко М. [11] вказує, що урбанізація це єдиний соціально історичний процес розвитку людства, що характеризується формуванням мегаполісів (поєднань кількох агломерацій у єдиний простір) – центрів постіндустріального суспільства. Даний підхід має право на існування, проте урбанізація - це не лише процес формування міст, але й комплексне явище, яке характеризується сукупністю факторів та властивостей. Зарубіжні вчені Hussain M., Imityaz I. вважають, що урбанізація є багатоаспектним явищем, що характерне для сучасного етапу еволюції людства. Так, вчені пропонують наступне тлумачення урбанізації: «цей феномен, зважаючи на його складність, має характеризуватися з демографічного, економічного, соціального, морфологічного та функціонального аспектів. На його думку, урбанізовані спільноти, у яких проживає більшість населення, об'єднуючись у міста й містечка, є новим фундаментальним кроком людської еволюції» [21]. Дійсно, урбанізація як глобальний та характерний для більшості країн процес є певним етапом еволюції людства. Даний процес як з позиції процесу, так і з позиції функціонування урбанізованих територій характеризується сукупністю властивостей, які мають бути вивчені з різних сторін.

– *урбанізація як демографічний міграційний процес.* Британські вчені С. Tacoli, G. Mc Granahan, D. Satterthwaite [18] вивчали урбанізацію з позиції демографії та міграції населення із сільських до міських територій, тобто збільшення частки міського населення у порівнянні із сільським. Вчені вважають, що основним мотивом такої міграції є економічний, і як приклад наводять взаємозв'язок між урбанізацією та економічним зростанням. Характеризуючи урбанізацію як певний процес можна погодитися із вченими. Проте такий підхід характеризує урбанізацію лише як потоки населення і в жодному разі не визначає особливості функціонування урбанізованих територій. Досить ґрунтовний підхід міститься в дослідженні американського

вченого J. Vernon Henderson [20], який пропонує визначати зміст урбанізації як результат переходу країн від сільського господарства до промисловості, що пов'язано із технологічними досягненнями, та характеризуються міграцією населення із сільських до міських територій. Вітчизняна дослідниця Г.Ю. Бакуліна з даного приводу зазначає, що «урбанізація – це зростання міст унаслідок переміщення населення із сільських районів у пошуках кращої роботи та кращих умов для життя» [2]. Дане визначення в більшій мірі характеризує мотиви людини щодо соціального, економічного, морального зростання, в той же час не визначає факторів, які призводять до привабливості міст. Зарубіжний вчений Anthopoulos L. Ed. вказує, що «урбанізація – термін, що позначає природний або механічний приріст населення в міських районах, розширення міських територій або перетворення переважно сільських особливостей місцевості в міські» [17]. Такий підхід в більшій мірі характеризує процесну сторону урбанізації, не визначаючи її властивості та наслідки для суспільних відносин. В даному напрямку урбанізацію також досліджували Pandey B., Reba M., Joshi P.K., Seto K.C.: «урбанізацію досліджують як демографічний процес (збільшення частки міського населення від загальної кількості населення) і опускали просторові, економічні, соціальні та культурні зміни, які супроводжуються урбанізацією» [24]. Варто зауважити, що автори наполягають на вивченні багатоаспектного підходу до урбанізації.

– *урбанізація як процес становлення міста, що визначається специфікою життя населення.* Вітчизняний дослідник Гончар О.М. визначає зміст урбанізації наступним чином: «пропонуємо визначати урбанізацію в економічному сенсі як процес кількісних та якісних (структурних) змін в економіці, що змушує оточуюче середовище пристосовуватись до змін і проявляється у зростанні ролі міських поселень, зростанні частки індустріальних підприємств та підприємств сфери послуг, розширенні меж міст, поширенні міського способу життя, прагненні до підвищення життєвих стандартів, міграції, зміні еко-

логічного стану та ін.» [5]. Даний підхід досить чітко характеризує процес урбанізації як за містом, так і властивостями, проте в своїй суті має лише економічний чинник, в то же час оминаючи соціальні, географічні, природні та політичні. Вчені І.В. Гукалова та Н.В. Омельченко пропонують під урбанізацією розуміти «усебічний процес підвищення значимості міст у житті суспільства, результатом якого є відносне збільшення міського населення і формування ієрархічної системи міських поселень як центрів поширення міських умов життя населення і міської культури в конкретних суспільно-географічних умовах» [6]. Даний підхід є більш ширшим, ніж попередня дефініція, проте також не визначає функції міста та не враховує той факт, що спосіб життя населення в містах може значно відрізнятись в різних соціальних групах, крім того частина населення може проживати на сільських територіях, але працювати та користуватися послугами на території міста. Зарубіжні вчені Mardiansjah F.H., Sugiri A., Ma'rif S. вказують, що «урбанізацію, складну і феноменальну трансформацію, яка включає соціальні, економічні, просторові, фізичні, культурні та політичні зміни, можна розглядати як процес трансформації від сільської місцевості до міської, що відбивається в соціально-економічних та просторово-фізичних змінах у місцевості» [22]. Так, дослідники вказують, що урбанізація охоплює сукупність факторів і середовищ життя людини та розвитку суспільних відносин, а також призводять до зміни місцевості.

– *урбанізація як штучний (не природний) процес.* Таку позицію підтримують ряд зарубіжних вчених. Зокрема в праці Harvey D. йде мова, що «урбанізація – прояв штучного середовища існування людства, вона спричинена розвитком капіталістичної промисловості» [19]. Можна погодитися, що урбанізація не є природним процесом, проте дискусійним є те, що автор вважає основним фактором її розвитку капіталістичну промисловість. Дане визначення може характеризувати урбанізацію з позиції формування ринкової економіки, але в жодному разі не з позиції зародження та формування

міст, зокрема стародавніх, які до капіталістичної промисловості не мають жодного відношення. Звісно ж якщо урбанізацію розглядати з позиції сучасності та як загальносуспільний процес, то основним поштовхом є промисловість. Таку ж позицію, щодо штучності урбанізації підтримують вчені Блум Д.І. та Тарун Х., які зазначають наступне: «урбанізація не є природнім процесом, а лише наслідком того, що містам надаються переваги в державній політиці та інвестиціях, що змушує людей виїжджати із сіл в пошуках роботи. Розвиток урбанізації – це наслідок саме державної регіонально-економічної політики» [3].

– *урбанізація як глобальний багатосторонній процес.* Таку позицію висловили в своїй праці вітчизняні вчені Колтун В.С., Бабінець О.П.: «урбанізація являє собою глобальний та багатовекторний процес, підходи до визначення якого різняться в залежності від наукових напрямків і дисциплін» [9]. В даному напрямку Клименко Д.М. «урбанізацію розглядають як позитивну тенденцію розвитку світу, як об'єктивний процес, пов'язаний із забезпеченням для все більшого числа жителів планети умов для більш зручного, комфортного, здорового життя, для більш повного розвитку здібностей. Урбанізація супроводжується не тільки позитивними змінами в житті людей, але й негативними, зокрема забрудненням навколишнього середовища, перенаселенням території, збільшенням негативних суспільних явищ» [10]. Авторський підхід носить комплексний характер, адже визначає як власне процесну сторону урбанізації, так і наслідки до яких вона призводить. Проте в повному обсязі зміст урбанізації не розкривається, адже не визначаються причини урбанізації з одного боку та роль урбанізованих територій в державі та її безпеці. На багатогранності урбанізації наголошує вітчизняна вчена Н.В. Омельченко, яка вказує, що урбанізація «багатогранний і дуже неоднозначний процес, який (окрім збільшення частки міського населення та інтенсивного формування міст як особливого типу поселень із великою кількістю людей, зосереджених у відносно обмеженому просторі) несе із

собою трансформацію всієї просторово-структурної організації життя населення» [12]. Дослідження автора носить географічний характер та направлений на розуміння просторових властивостей даного явища. Для цілей державного управління та й взагалі для комплексного розуміння даного явища, необхідно враховувати сукупність факторів соціального, економічного, природного, політичного характеру. Кузьменко Д.М. пропонує наступне тлумачення: «урбанізацію розглядають як позитивну тенденцію розвитку світу, як об'єктивний процес, пов'язаний із забезпеченням для все більшої кількості жителів планети умов для більш зручного, комфортабельного, здорового життя, для більш повного розвитку здібностей. Урбанізація супроводжується не тільки позитивними змінами в житті людей, але й негативними, зокрема забрудненням навколишнього середовища, перенаселенням території, збільшенням негативних суспільних явищ» [10]. Погоджуємося із вченими щодо таких: урбанізація змінює життя населення; урбанізація призводить до забруднення навколишнього середовища; урбанізація маж ряд негативних соціальних явищ.

– *урбанізація як збільшення значення міст та міського населення.* Вітчизняні дослідники Гукалова І.В., Омельченко Н.В. пропонують наступне визначення урбанізації: «урбанізація – це всебічний процес підвищення значимості міст у житті суспільства, результатом якого є відносне збільшення міського населення і формування ієрархічної системи міських поселень як центрів поширення міських способу, умов життя населення і міської культури у конкретних суспільно-географічних умовах. При цьому міська культура – це дуже значимий компонент урбанізації, саме вона має свою специфіку на рівні типів країн, окремих країн та їх частин. Вона охоплює багато аспектів – від технологічних та економічних особливостей способу виробництва і способу життя до особливостей міського «ландшафту» [6]. В контексті зазначеного підходу вітчизняний дослідник Топчієв О.Г. пропонує наступне визначення урбанізації: «процес, який зумовлює розвиток міст у часі, коли ево-

люціонують соціально економічні функції міст, змінюються суспільні потреби до якості міського середовища та з'являються нові вимоги і засади просторового впорядкування міст» [16]. В іншому дослідженні автор надає подібну, але дещо розширену дефініцію урбанізації: «Урбанізація – це поступова зміна місця проживання людського населення із сільської місцевості до міських районів у поєднанні із загальним зростанням і розвитком міських поселень, зростанням питомої ваги міського населення, поширенням міського способу життя в певному регіоні, країні, світі» [15]. Такий підхід характеризує нове значення міст як власне середовища функціонування людини, так і в контексті його значення в політичному, соціальному та економічному житті. Гукалова І.В., розглядаючи географічну специфіку урбанізації наголошує, що дану категорію варто розуміти наступним чином: «зростання чисельності, питомої ваги і значення міського населення, розвиток міст різних типів і розмірів, формування систем і районних підсистем міських центрів» [7]. Такий підхід в більшій мірі характеризує особливості життя населення та просторовий розвиток міських територій, в той же час без прив'язки до певних властивостей та факторів, які впливають на місто як урбанізовану територію. Заставецький Т.Б. в даному напрямку зазначає, що «урбанізація – процес, який виявляється не лише у збільшенні частки міського населення та зростанні ролі міст у розвитку регіону, але й впливу міст на спосіб життя людей, їх життєдіяльність, а також на існування всієї зони, прилеглої до міста» [8]. Автор, розширює сферу поширення урбанізаційних факторів на прилеглі території до міст. Як неконтрольований процес урбанізацію розглядає зарубіжний вчений Ostárek M.: «неконтрольоване розширення міст, яке є важливим фактором, що впливає на міське середовище через зміну природних умов» [23]. Так, вчений окреслює лише природні умови, залишаючи поза увагою сукупність соціальних, економічних та політичних змін розвитку суспільних відносин.

Кожен підхід має право на існування, що обумовлено цілями, які поставлені перед дослідником та зважаючи на ті аспекти,

які ним досліджувалися, зокрема: соціально-економічне явище; історичний процес; демографічний міграційний процес; процес становлення міста, що визначається специфікою життя населення; штучний (не природний) процес; глобальний багатосторонній процес; збільшення значення міст та міського населення. Ще одним фактором, що обумовлює різносторонність поглядів вчених є те, що урбанізація, урбанізаційні території, урбанізаційні процеси та їх наслідки є об'єктом дослідження в різних галузях науки, що підтверджується результатами дослідження джерельної бази в попередньому параграфі.

Зважаючи на те, що науки державного управління мають міждисциплінарний характер, а державна політика має враховувати різні сторони того чи іншого суспільного процесу чи явища, пропонуємо до урбанізації застосовувати комплексний підхід, який має ґрунтуватися на характеристиці даного явища як процесу, його властивостей, наслідків, проявів в різних видах суспільних відносин, що дозволить охарактеризувати напрями забезпечення безпеки урбанізованих територій (рис. 1).

Відповідно вважаємо, що під урбанізацією в контексті розвитку науки державного управління варто розуміти: *суспільне явище, яке проявляється в демографічних змінах, як в певній країні так і світі в цілому через зростання міського населення та збільшення ролі міст, що обумовлено мотивами, на які впливають сукупність економічних, соціальних, природних, політичних та інших факторів, в результаті чого відбуваються просторові трансформації та структурні зміни в середовищах суспільних відносин та життєдіяльності людини, що можуть становити загрозу безпеці або виступати засобами її забезпечення.*

Для більш точної характеристики урбанізації як об'єкту дослідження в науках державного управління пропонуємо визначити властивості урбанізації, що дасть більш повну картину її розуміння для цілей формування та реалізації державної політики:

1. Урбанізації характерне збільшення міст як за кількістю, так і власне збільшення існуючих в частині збільшення населення та площі;

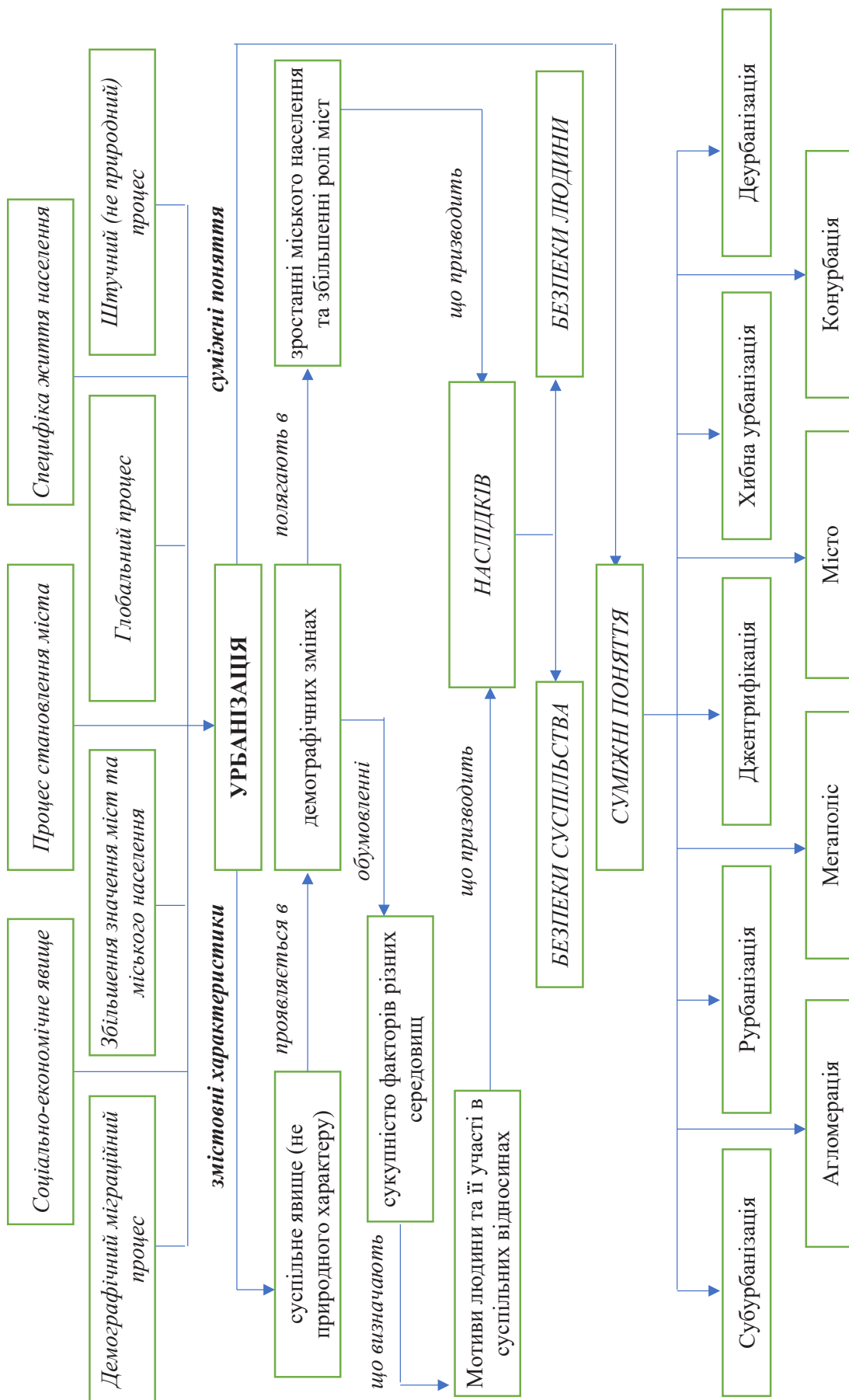


Рис. 1. Змістовна характеристика змісту урбанізації та суміжних понять

2. Урбанізація може проявлятися як демографічний процес, а саме міграція населення із сільських територій в міські, так і збільшення власне міського населення без міграційних процесів, а за рахунок народжуваності;

3. Урбанізація не поширюється на певну територію чи місто, а стосується держави та світу в цілому, тобто є процесом, що характеризує суспільні відносини в цілому;

4. Урбанізація в більшій мірі стосується міст, що вже існують, адже новоутворені міста, зазвичай, не мають об'єктивного характеру та не розвиваються;

5. Розвиток урбанізації завжди впливає на просторову структуру та зміну природного ландшафту, що обумовлено сукупністю економічних, соціальних та природних факторів;

6. В урбанізації, а точніше її властивостях, зацікавлені сукупність суб'єктів соціальних відносин, що обумовлює необхідність врахування їх інтересів при формуванні державної політики;

7. Процеси урбанізації знаходяться на перетині властивостей природного, соціального, економічного, політичного та інших середовищ, що в цілому визначає розвиток того чи іншого міста та в окремих випадках виступають джерелами загроз та ризиків безпеці урбанізованих територій;

8. Урбанізація як процес та урбанізація як наслідок, а саме функціонування урбанізованих територій має сукупність наслідків економічного, соціального та екологічного характерів, що визначає рівень безпеки як урбанізованої території, так і безпеки держави в цілому;

9. Наслідком урбанізації є великі міста (урбанізовані території), роль яких в економічних, політичних та соціальних процесах останнім часом зростає. Прикладом можуть слугувати глобальні та світові міста, особливості яких розглянуто в передніх параграфах.

Отже, наслідком урбанізації є урбанізована територія, зміст якої пропонуємо визначати наступним чином:

– **урбанізована територія** – це територія міста та прилеглих населених пунктів (в яких проживає населення, яке пра-

цює та / або отримує послуги в місті), яким властиві специфічні урбаністичні просторові властивості; визначаються як одна або декілька адміністративно-територіальних одиниць; мають державне, регіональне або глобальне значення; виконують сукупність соціальних, економічних, політичних, гуманітарних та інших функцій.

В свою чергу під безпекою урбанізованої території, пропонуємо розуміти наступне.

– **безпека урбанізованих територій** – це певний стан урбанізованої території, що відповідає певному рівню безпеки життєдіяльності людини та суспільних відносин, що характеризується збереженням цілісності територій, відповідним рівнем громадського здоров'я, економічного розвитку та соціального консенсусу, що забезпечується системою реагування та протидії загрозам політичного, соціального, гуманітарного, культурного, природного, економічного, військового характерів.

Виходячи із зазначеного державною політикою забезпечення безпеки урбанізованої території є:

– **державна політика забезпечення безпеки урбанізованих територій** – це процес формування та реалізації державно-управлінських рішень щодо розробки нормативно-правового, організаційного, інформаційно-комунікаційного, фінансово-економічного та іншого забезпечення діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства щодо виявлення, оцінки, реагування, протидії та запобігання ризикам та загрозам безпеці урбанізованих територій.

Висновки і пропозиції. Таким чином, вивчення підходів вітчизняних та зарубіжних вчених дозволив ідентифікувати сукупність підходів до розуміння урбанізації. На основі цього було запропоновано власний підхід до розуміння даного явища (суспільне явище, яке проявляється в демографічних змінах, як в певній країні, так і світі в цілому, через зростання міського населення та збільшення ролі міст, що обумовлено мотивами, на які впливають сукупність економічних, соціальних, природних, політичних та інших

факторів, в результаті чого відбуваються просторові трансформації та структурні зміни в середовищах суспільних відносин та життєдіяльності людини, що можуть становити загрозу безпеці або виступати засобами її забезпечення) та запропоновано власний підхід до розуміння суміжних понять (субурбанізація, рурбанізація, джентрифікація, хибна урбанізація, деурбанізація, агломерація, мегаполіс, місто, конурбація). В частині розвитку теоретичного підґрунтя дослідження було розроблено зміст понять: урбанізована територія, безпека урбанізованих територій та державна політика забезпечення урбанізованих територій. Запропоновані підходи до розуміння категорій та понять дослідження мають комплексний характер та враховують як історичні аспекти урбанізації, так і її сучасні властивості.

Список використаної літератури:

1. Аверкина М.Ф. Влияние теории устойчивого развития городов на теорию урбанистики. Научные записки Национального университета «Острожская академия». Серия : Экономика. 2012. Вып. 19. С. 262– 266. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2012_19_64
2. Бакуліна, Г. Ю.. Урбанізація як тенденція розвитку суспільства: міжнародний аспект. *Економіка і суспільство*. (18). 2018. 22-27.
3. Блум Д.И., Тарун Х. Урбанистическая революция. Финансы & развитие. 2007. No 3. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2007/09/.pdf>
4. Буряченко, А. Є. Урбанізація в контексті фінансового, демографічного та соціального розвитку. *Вчені записки : зб. наук. пр. М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»*; [редкол.: А. Ф. Павленко (відп. ред.) та ін.]. Київ: КНЕУ, 2013. Вип. 15. С. 84–95.
5. Гончар, О. М.; гончар, А. М. Сутність урбанізації як глобального економічного процесу. *ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО*, 2016, 49.
6. Гукалова І.В., Омельченко Н.В. Категорія «урбанізація» у понятійній площині соціальної географії та інших наук. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Географічні та геологічні науки. 2015. Т. 20. Вип. 2(25). 190 с.
7. Гукалова І.В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація. К. : Ін-т географії Національної академії наук України, 2009. 346 с.
8. Заставецький Т. Б. Система міських поселень агропромислового регіону в умовах трансформації суспільства: монографія / Т. Б. Заставецький. – Тернопіль, 2005. – 180 с.
9. Колтун В. С., Бабінець О. П. Урбанізація та її вплив на розвиток публічного управління: понятійно-категорійний аналіз. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 18. С. 59–64.
10. Кузьменко Д.М. Дефініція поняття «урбанізація» в суспільній географії. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/7706.doc>
11. Кушніренко М. Урбанізація та просторовий розвиток міських агломерацій / М. Кушніренко // *Досвід та перспективи розвитку міст України*. – 2010. – Вип. 18. – С. 54–65.
12. Омельченко Н. В. Вивчення феномена урбанізації в сучасних соціальногеографічних дослідженнях. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Географічні науки. Херсон, 2014. № 1. С. 59–62.
13. Салій І. М. Урбанізація в Україні: соціальний та управлінський аспекти. І. М. Салій. Київ : Наукова думка, 2005. 303 с. 296–302
14. Сурмін Ю. Термінологічна система державного управління: сутність та тенденції розвитку / Ю. Сурмін ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, Ю.П. Сурміна, В.П. Трощинського // *Понятійно-категоріальний апарат публічного управління*. – К. : НАДУ, 2010. – С. 9–22. – 96 с.
15. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. Одеса: Астропринт. 2001. С. 560
16. Топчієв О.Г. Суспільногеографічні дослідження: методологія, методи, методики. Одеса : Астропринт, 2005. 632 с.
17. Anthopoulos, L. Ed., 'Smart City Emergence – cases from around the world' Elsevier 2019, ст. 21-22.
18. Cecilia Tacoli, Gordon McGranahan and David Satterthwaite. 2015. Urbanisation, rural-urban migration and urban poverty. IIED Working Paper. IIED, London [Internet resource]. – Access mode : <http://pubs.iied.org/10725IIED>.
19. Harvey D. *The Urbanization of Capital: Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization*. Oxford : Basil Blackwell, 1985. 239 p
20. Henderson J. V. *Urbanization* / J. V. Henderson // *Economic Geography*, and

- Growth; Brown Universit [Electronic resource]. Available from:<http://www.econ.brown.edu/faculty/henderson/papers/handbookgrow0103.pdf>
21. Hussain M., Imityaz I. Urbanization Concepts : dimensions and factors. Int J Recent Sci Res. 2018. № 9 (1). P. 23513–23523. DOI: <http://dx.doi.org/10.24327/ijrsr.2018.0901.1483>
22. Mardiansjah, F.H., Sugiri, A., Ma'rif, S., Examining small-town growth and expansion in peri-urban areas of small cities: Evidence from peripheries of three small cities in central java, 2021, Journal of Regional and City Planning, 32(3), c. 216-232
23. Ostárek, M., Environmental urbanism and sustainable cities, 2021, IOP Conference Series: Earth and Environmental Science 900(1),012031
24. Pandey, B., Reba, M., Joshi, P.K., Seto, K.C., Urbanization and food consumption in India, 2020, Scientific Reports 10(1), 17241.
-

Sergiyenko L. Conceptual apparatus development of the security of urbanized territories state management

The study of the concepts of urbanization processes from the standpoint of state management of the security of urbanized territories characterizes modern trends in the development of socio-economic, political-legal, ecological, and other components of social relations. The article highlights the research directions of the concept of "urbanization" in world and domestic literature: urbanization as a socio-economic phenomenon, urbanization as a historical process, urbanization as a demographic migration process, urbanization as a process of city formation, urbanization as an artificial (not natural) process, urbanization as a global multilateral process, urbanization as an increase in the importance of cities and the urban population. The existing approaches to the formation of the definition of urbanization are analyzed. The considered approaches to the study of urbanization indicate its multifacetedness and importance from the standpoint of researching social relations on the one hand and ensuring their safety and the safety of human life on the other. A comprehensive approach to the interpretation of the concept of "urbanization" has been developed. When developing the approach, the properties, consequences, manifestations of urbanization in various types of social relations were considered. The proposed approach will make it possible to characterize the directions of ensuring the security of urban areas. an own approach to understanding related concepts is proposed: suburbanization, rurbanization, gentrification, false urbanization, deurbanization, agglomeration, metropolis, city, conurbation. The characteristics of urbanization as an object of research in the sciences of public administration are determined. The definition of the concept of urbanization was formed: a social phenomenon that manifests itself in demographic changes, both in a certain country and in the world as a whole due to the growth of the urban population and the increase in the role of cities, which is due to motives that are influenced by a combination of economic, social, natural, political and other factors , as a result of which there are spatial transformations and structural changes in the environment of social relations and human life activities, which can pose a threat to security or act as a means of ensuring it. Definitions of the concepts of urbanized territory, security of urbanized territories, and state policy of ensuring the security of urbanized territories were also formed.

Key words: urbanization, urbanized territory, security, city, state administration.